

STANČICE, POVRCHOVÁ PROSPEKCE A SYSTEMATICKÉ ZAMĚŘOVÁNÍ ZANIKLÉ VSI

STANČICE: SURFACE PROSPECTION
AND SYSTEMATIC LOCALIZATION OF A DESERTED VILLAGE

JANA MAZÁČKOVÁ – KATEŘINA DOLEŽALOVÁ
ÚAM FF MU Brno

ABSTRACT:

The paper presents the first part of the results of the documentation of terrain relicts and reconnaissance with a metal detector on the site of the deserted medieval village Stančice (district Jihlava). It deals with the special evaluation of the site, the area of the plots and farmsteads on the base of anthropogenic relicts and evaluates the collected metal and ceramic artefacts. The paper is complemented with a historical digression on the evolution of the domain of the monastery in Dalešice in which the village belonged and with the history of the deserted medieval village itself.

KEY WORDS: Medieval settlement – deserted medieval village – farmstead – plot – metal artefacts – ceramics.

V návaznosti na systematický archeologický výzkum hradní lokality Rokštejn se rozšířil zájem na hospodářské zázemí hradu a s ním související rekognoskaci zaniklých sídel v oblasti jižně města Jihlavy v povodí řek Jihlávky, Brtnice a pravobřeží Jihlavy (**obr. 1**). Tento prostor zahrnuje bývalé panství královského města Jihlavy, dominia Brtnice, Třešť, Telč, Třebíč a další menší statky. Pro poznání sídelní struktury má základní význam období, které souvisí s etablováním panství Hrutovců v Kněžicích (první písemná zmínka k roku 1222; CDB II, 220–221, č. 232), s existencí hradu Rokštejna v průběhu poslední třetiny 13. století až druhé třetiny 15. století, dále se vznikem rokštejnsko-sádeckého panství v první polovině 15. století a s následnými změnami na územně kompaktním brtnickém dominiu. Po roce 1480 došlo k přeložení hlavního centra rodu Valdštejnů z hradu Rokštejna na hrad a pozdější zámek v Brtnici. Změny spočívaly v koupích sídel v okolí Brtnice a ve vzniku poměrně kompaktního panství. Základ panství Valdštejnů tvořily majetky původně zeměpanské Brtnice rozšířené na počátku 15. století o rokštejnské majetky a v 16. století přibývalo kněžické panství. Součástí panství byly vedle těchto tří velkých částí další drobné majetky. Po konfiskaci valdštejnských majetků po Bílé hoře získal brtnické panství rod Collaltů. V rukou Collaltů se panství ve zmíněné podobě udrželo až do pozemkové reformy provedené v období I. republiky, kdy došlo k částečné redukci brtnického velkostatku a původního brtnického panství. V roce 1945 bylo panství včetně zámku v Brtnici zkonfiskováno, ale již jen v podobě zbytkového brtnického statku (MAZÁČKOVÁ 2012, 121–191; ZAORALOVÁ 1988, 101–132; JANÁK 1988, 247).

Pro samotnou identifikaci a zpracování antropogenních reliktních definovatelných jako pozůstatky zaniklých středověkých vsí se lze obrátit k základnímu metodickému prospekčnímu rozdělení, které představuje průzkum zaniklých sídel v lesním prostředí a v otevřené většinou zemědělsky obdělávané krajině. Lokalizování zaniklých vsí je neodmyslitelně spojeno s povrchovou prospekci terénních reliktních a povrchovými sběry včetně využití detektoru kovů, doplněnými o odběry vzorků (fosfáty, pylové profily), geofyziku, v některých případech o potvrzení sídelní aktivity pomocí pedologických vrtů, zjišťovacích a následně plošných archeologických odkryvů. Pro otevřenou krajinu většinou zemědělsky využíva-